

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ І СТРУКТУРИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ ДО СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Юлія Іванівна Медвідь

*науковий співробітник науково-організаційного відділу, Національна
академія Національної гвардії України, м. Харків, Україна*

За результатом аналізу наукових праць визначено сутність готовності майбутнього офіцера запасу до службово-бойової діяльності – особистісне утворення, яке формується шляхом цілеспрямованого педагогічного впливу на формування в громадянина готовності до захисту Вітчизни, до проходження військової служби у військових формуваннях й забезпечує узгодження ним знань про зміст і структуру службово-бойової діяльності та вимог цієї діяльності до стану здоров'я та психологічного стану, сформованих компетентностей службово-бойової діяльності зі сформованими та усвідомленими ним в процесі розвитку можливостями та потребами; а також структуру такої готовності за мотиваційною, функціональною та емоційно-вольовою компонентами.

Ключові слова: готовність, майбутні офіцери запасу, службово-бойова діяльність, професійна підготовка.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СУТИ И СТРУКТУРЫ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ ЗАПАСА К СЛУЖЕБНО-БОЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Медвидь Юлия Ивановна

Національна академія Національної гвардії України

По результатам анализа научных трудов, определена суть готовности будущего офицера запаса к служебно-боевой деятельности – личностное образование, которое формируется путем целенаправленного педагогического влияния на формирование у граждан готовности к защите Родины, до прохождения военной службы в военных формированиях и обеспечивает согласование знаний о содержании и структуре служебно-боевой деятельности, и требований

этой деятельности к состоянию здоовья и психологическому состоянию, сформированных компетентностей служебно-боевой деятельности с сформированными и осознанными в процессе развития возможностями и требованиями; а также структуру такой готовности по мотивации, функциональной и эмоциональной компонентами.

Ключевые слова: готовность, будущие офицеры запаса, служебно-боевая деятельность, профессиональная деятельность.

DEFINING THE CONTENT AND STRUCTURE OF POTENTIAL RESERVE OFFICERS FOR DAILY AND COMBAT ACTIVITY

Yulia Medvid

Researcher of the Science and Research Department, National Academy of the National Guard of Ukraine, Kharkiv, Ukraine

Based upon the analysis of scientific works, the content of readiness of potential reserve officer for daily and combat activities has been defined as the personality manifestation formed by the purposeful pedagogical impact on developing in a citizen the readiness to defend his/her Motherland, and to serve in military formations; and provides conformity of his/her knowledge about the content and structure of daily and combat activities with the requirements to state of health and mind; the level of acquired competences for daily and combat activities with attained skills and needs; as well as the structure of such readiness including its motivational, functional and strong-willed components.

Key words: readiness, potential reserve officers, daily and combat activity, professional training.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед здобувачів, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу дві п'ятих не готові займатись у подальшому службово-бойовою діяльністю. У цьому і проявляється практична проблема дослідження. Науково-педагогічна проблема буде прояв-

ляться у відсутності наукових праць направлених на вирішення зазначеної практичної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Щоб переконатись у існуванні чи відсутності науково-педагогічної проблеми нами здійснено аналіз положень наукової новизни дисертацій за напрямом дослідження (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз положень наукової новизни дисертацій за напрямом дослідження

Положення наукової новизни Учений, наукова праця	Поняттєво-категоріальний апарат	Принципи, форми та методи	Педагогічні умови	Критерії, показники та рівні готовності
О. О. Безносок, 2001 [1]		+		
І. В. Платонов, 2001 [2]		+		
С. О. Кубіцький, 2001 [3]	+	+		+
А. С. Сіцінський, 2002 [4]		+	+	
А. В. Галімов, 2005 [5]	+	+	+	+
Я. Б. Зорій, 2005 [6]		+	+	+
Л. О. Матохнюк, 2006 [7]	+	+		
О. Д. Богданюк, 2007 [8]	+	+	+	+
В. Л. Уліч, 2007 [9]	+	+		+
М. П. Недбай, 2008 [10]		+	+	+
Е. М. Сивохоп, 2010 [11]	+	+	+	+
А. В. Балендр, 2011 [12]	+	+	+	+
І. І. Маріонда, 2011 [13]	+	+		+
О. О. Старчук, 2011 [14]	+	+		+
Н. Є. Пенькова, 2015 [15]	+	+		+
С. А. Мул, 2016 [16]	+	+		+

За результатами аналізу дисертацій виявлено відсутність наукових праць присвячених вирішенню практичної проблеми формуванню готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності. Комплексні дослідження, присвячені підготовці майбутніх офіцерів запасу, здійснили такі учені як О. О. Безносок [1] та Зорій Я. Б. [6], присвячені формуванню готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності, – А. В. Балендр [12], О. Д. Богданюк [8], С. О. Кубіцький [3], Л. О. Матохнюк [7], С. А. Мул [16], М. П. Недбай [10], І. В. Платонов [2], Е. М. Сивохоп [11], А. С. Сіцінський [4], О. О. Старчук [14], В. Л. Уліч [9], зокрема психологічній готовності військовослужбовців до службово-бойової діяльності – Н. Є. Пенькова [15]. У більшості згаданих досліджень розглядалися поняттєво-категоріальний апарат, принципи, форми та методи, педагогічні умови формуванню готовності майбутніх офіцерів, визначення їх критеріїв, показників та рівнів готовності.

Метою статті є визначення сутності і структури готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо сутність готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності.

Під *службово-бойовою діяльністю* прийнято розуміти діяльність людини, підрозділу, військового формування (правоохоронного органу спеціального призначення), яка охоплює підготовку до ведення бойових дій, безпосереднє ведення бойових дій в особливий (воєнний) період та дій щодо знищення незаконного збройного формування у мирний період, а також інших дій, що відповідають завданням, визначеними нормативно-правовими актами [17, с. 22, 23]. Згідно Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» «Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності» [18, ст. 2]. *Офіцер* – особа командного і начальницького складу у військових формуваннях та правоохоронних органах.

Слово офіцер (від латинського – *officiarius*; від німецького *offizier*) перекладається як службовець.

Учені-військовослужбовці у своїх працях [19, с. 14; 20, с. 418] відображують схему заходів, які здійснюються у державі для забезпечення Збройних Сил України (інших військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення) людським ресурсом, та їх взаємозв'язки (рис. 1). Об'єктами у системі забезпечення Збройних Сил України (інших військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення) людськими ресурсами є громадяни, які перебувають у таких категоріях [18]: допризовники (D) – особи, які підлягають приписці до призовних ділянок; призовники (P) – особи, приписані до призовних ділянок; військовослужбовці (S) – особи, які проходять військову службу, поділяються на дві підкатегорії: на тих, хто проходить військову службу за призовом (S_p), та тих, хто проходить військову службу за контрактом (S_k); військовозобов'язані (Z) – особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави; при цьому запас військовозобов'язаних поділяється на підкатегорії військовозобов'язаних першої категорії (Z_I), які проходили військову службу і здобули під час її проходження військово-облікову спеціальність, та військовозобов'язаних другої категорії (Z_{II}), які не здобули військово-облікової спеціальності; резервісти (R) – військовозобов'язані, які у добровільному порядку проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України та інших військових формувань держави.



Рис. 1. Схема заходів для забезпечення Збройних Сил України (інших військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення) людським ресурсом та їх взаємозв'язки [19, с. 14; 20, с. 418].

Різновидом професійних підготовок громадян до службово-бойової діяльності є навчання за програмою підготовки офіцерів запасу. Охарактеризуємо поняття «підготовка». Цей термін, як зазначає І. В. Гавриш, тісно пов'язаний із фаховою освітою та ґрунтується на концепції безперервного навчання, збагачує поняття готовності; підготовка до професії розглядається як процес формування готовності до неї, а готовність – як результат професійної підготовки [21]. *Професійна підготовка* – це система навчання, яка забезпечує формування необхідних компетентностей, потрібних для певної діяльності, з метою здобуття певної кваліфікації за конкретною професійною спеціалізацією.

Що ж таке готовність? Загалом поняття «готовність» є станом готового, а «готовий» згідно з довідниковою літературою – це той, хто зробив необхідне приготування до чого-небудь; перебуває в стані, близькому до чого-небудь; заздалегідь продуманий, підготовлений, складений; уже склався, набув досвіду, досяг високої майстерності [22, с. 257]. Готовність особистості до професійної

діяльності досліджували такі учені як А. А. Бевз [23], Г. П. Васянович [24], А. В. Демченко [25], Л. М. Карамушка [26], К. В. Касярум [27], Г. Т. Кловак [28], Л. В. Кондрашова [29], М. І. Лазарєв [30], С. Д. Максименко [31], Н. Є. Мойсенюк [32], М. В. Москальов [33], Г. В. Непеїна [34], О. М. Пелех [31], О. М. Пехота [35], А. М. Старєва [35], В. В. Ягупов [36] та інші. У педагогічній науці визначається декілька підходів до вивчення проблеми готовності людини до професійної діяльності: персоналістичний (К. В. Касярум, М. І. Лазарєв, М. В. Москальов, О. М. Пехота, А. М. Старєва) – готовність до професійної діяльності виражається через певні вимоги до особистості фахівця, а також через сукупність його компетентностей [27; 30; 33; 35]; креативний (Л. В. Кондрашова, В. В. Ягупов) – готовність до фахової діяльності означає здатність до творчості, фахову майстерність як творчість [29; 36]; культурологічний (Г. П. Васянович, В. В. Ягупов) – готовність до професійної діяльності виявляється через рівень сформованості професійної культури [24; 36]. Крім того є змішаний підхід (Н. Є. Мойсенюк), який поєднує різні зазначені вище підходи [32]. Різні підходи до аналізу сутності готовності зумовлюють різноманітність її визначень. Аналізуючи наукові праці, зустрічаємо низку трактувань поняття «готовність особистості до професійної діяльності» (табл. 2).

Таблиця 2

Трактування поняття «готовність особистості до професійної діяльності»

Пор. №	Автор та посилання на джерело	Визначення «готовність особистості до професійної діяльності»
1	А. Демченко [25]	«цілісне особистісне динамічне утворення, набуте в результаті спеціального навчання, що включає у свою структуру взаємопов'язані елементи – науково-теоретичний, практичний і психологічний»
2	Г. В. Непеїна [34]	«якість особистості, в якій виражено її прихильність до здійснення діяльності, а також ступінь засвоєння нею елементів, відповідного соціального досвіду і здатність використовувати цей досвід у професійній діяльності; готовність

		може являти собою наведену єдність елементів – мотиваційна готовність, теоретична готовність, практична готовність»
3	Г. Т. Кловак [28]	«фахова компетентність, яку характеризують сукупність взаємопов'язаних сутнісних орієнтацій, відповідних знань, умінь і навичок»
4	С. Д. Максименко, О. М. Пелех [31]	«цілеспрямований прояв особистості, який включає погляди, переконання, знання, звички, уміння, ставлення, мотиви, волюві та інтелектуальні якості, почуття, установки; її становлення відбувається впродовж моральної, психологічної, професійної та фізичної підготовки і є результатом усебічного особистісного розвитку особистості з урахуванням вимог, обумовлених особливостями професії; окрім того, дослідники визначають психологічну готовність як важливу умову цілеспрямованої ефективної діяльності, її стійкості й регуляції; вона дає можливість особистості вдало виконувати професійні обов'язки, правильно застосовуючи попередній досвід, знання, особистісні якості та адаптуючись до виконання певних дій у разі виникнення непередбачуваних перешкод»
5	Л. М. Карамушка [26]	«комплекс взаємопов'язаних і взаємообумовлених психологічних якостей, які забезпечують ефективність професійної діяльності»
6	А. А. Бевз [23]	«певний ступінь відповідності змісту і стану психіки, фізичного здоров'я, якостей вимогам діяльності»

Службово-бойова діяльність у порівнянні з іншими видами діяльності має особливості. Тому доречніше використовувати поняття «готовність майбутнього офіцера запасу до службово-бойової діяльності», його трактування відображені у таблиці 3.

Таблиця 3

Трактування поняття «готовність майбутнього офіцера запасу до службово-бойової діяльності»

Пор.	Автор та поси-	Визначення «готовність майбутнього офіцера запасу
------	----------------	---

№	ланню на джерело	до службово-бойової діяльності»
1	І. В. Платонов [2, с. 12]	«являє собою складне утворення, інтегральну властивість особистості, єдність таких трьох взаємопов'язаних компонентів як мотиваційного, загально-професійного й емоційно-вольового»
2	С. О. Кубіцький [3, с. 14]	«спрямованість особистості, яка передбачає потреби, переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, уміння, установки на певне поведження в незвичайних умовах»
3	О. Д. Богданюк [8, с. 15]	«усвідомлення завдань, моделей, імовірного поведження, визначення оптимальних способів діяльності, оцінка власних можливостей у їхньому співвідношенні з майбутніми труднощами та необхідністю досягнення визначеного результату»
4	В. Л. Уліч [9, с. 14, 15]	«складне, стійке особистісне утворення, що виражає прагнення фахівця, на основі наявних професійних знань, умінь, професійної спрямованості й особистісних якостей успішно вирішувати завдання»
5	М. П. Недбай [10, с. 13]	«структурна інтеграція професійно важливих якостей особистості, знань, умінь та навичок щодо загальнонаукових основ сучасної техніки, формування яких відбувається під час навчально-виховного процесу у ВВНЗ»
6	Е. М. Сивохоп [11, с. 15]	«інтегративна особистісна властивість курсанта, що характеризується наявністю системи знань і сформованих умінь, самосвідомості, переконаності в особистій значущості самовдосконалення»
7	А. В. Балендр [12, с. 14]	«інтегроване утворення, що включає в себе сукупність конфліктологічних знань, умінь і навичок професійної діяльності, а також – необхідних особистісних якостей, які дозволяють попереджати міжособистісні зіткнення в різних ситуаціях оперативно-службової діяльності та належним чином організовувати діяльність підлеглого складу»
8	О. О. Старчук [14, с. 14]	«професійно-особистісне новоутворення майбутнього військового фахівця, що формується у процесі фізичної підготовки, забезпечує можливість сформулювати у майбутніх офіцерів ситуацію успіху і реалізувати її в процесі професійного становлення й самовдосконалення під час військової служби»

Разом із тим поняття «готовність майбутнього офіцера запасу до службово-бойової діяльності» можна вважати похідним від поняття «готовність особистості до професійної діяльності».

Аналізуючи пропонувані визначення необхідно погодитись з такими ученими, як А. В. Балендр [12, с. 14], А. Демченко [25], І. В. Платонов [2, с. 12], В. Л. Уліч [9, с. 14, 15], О. О. Старчук [14, с. 14] з тим, що готовність є особистісне утворення. Проте воно не є стійким як стверджує В. Л. Уліч [9, с. 14, 15], оскільки залежить від потреб та можливостей особистості які можуть змінюватись. Не можемо погодитись з твердженням Г. Т. Кловак [28], що готовність є компетентність. Насправді стан готовність залежить від сформованих компетентностей особистості, необхідних для успішної діяльності (С. О. Кубіцький [3, с. 14]).

Якщо мова йде про готовність здобувачів освіти до майбутньої діяльності, то в процесі її формування важливе значення відіграє педагогічний вплив (А. Демченко [25], С. Д. Максименко, О. М. Пелех [31], М. П. Недбай [10, с. 13], О. О. Старчук [14, с. 14]). Також слід звернути увагу на те, що готовність у особистості може бути сформована лише за умови, що вона має чітке уявлення про зміст та структуру діяльності і її якості та сформовані компетентності будуть відповідати вимогам цієї діяльності (А. А. Бевз [23], А. В. Балендр [12, с. 14], О. Д. Богданюк [8, с. 15], Л. М. Карамушка [26], С. О. Кубіцький [3, с. 14], Г. Т. Кловак [28], С. Д. Максименко, О. М. Пелех [31], М. П. Недбай [10, с. 13], О. О. Старчук [14, с. 14], В. Л. Уліч [9, с. 14, 15]).

Враховуючи вище зазначене пропонуємо таке визначення: готовність майбутнього офіцера запасу до службово-бойової діяльності – особистісне утворення, яке формується шляхом цілеспрямованого педагогічного впливу на формування в громадянина готовності до захисту Вітчизни, до проходження військової служби у військових формуваннях й забезпечує узгодження ним знань про зміст і структуру службово-бойової діяльності та вимог цієї діяльності до стану здоров'я та психологічного стану, сформованих компетентностей

службово-бойової діяльності зі сформованими та усвідомленими ним в процесі розвитку можливостями та потребами.

Розглядаючи структуру готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності.

До основних структурних елементів готовності військовослужбовців В. В. Ягупов відносить [36]: мотиваційний – прагнення подолати труднощі майбутнього бою і розуміння необхідності їх подолання, оцінювання своїх можливостей щодо управління психічними станами та діями на основі накопиченого досвіду; пізнавальний – забезпечується необхідним обсягом відповідної інформації, який потрібен для цілеспрямованої діяльності в екстремальних умовах бойової обстановки; емоційний – переживання почуття впевненості або сумніву у своїй готовності до подолання труднощів сучасного бою, уміння управляти своїми емоційно-вольовими процесами в екстремальних умовах; вольовий – забезпечує воїнам можливість подолання труднощів сучасного бою.

На думку Я. В. Павлова, кожен компонент забезпечується певними умовами [37, с. 39]: мотиваційна готовність до службово-бойової діяльності – достатніми соціально-економічними умовами, функціональний – необхідними педагогічними умовами, емоційно-вольовий – необхідним морально-психологічним супроводом (забезпеченням).

Аналіз досліджень з проблеми формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності дає змогу виділити в її структурі низку компонентів, які є спільними (табл. 4).

Виходячи із зазначеного, вважаємо, що структура готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності містить такі компоненти:

мотиваційний – розуміння складностей службово-бойової діяльності та їх додання, оцінювання своїх можливостей щодо управління психічним станом і діями на основі отримання досвіду службово-бойової діяльності;

функціональний – формування й розвиток необхідних компетентностей, які потрібні для роботи в умовах службово-бойової діяльності;

емоційно-вольовий – оцінювання своєї готовності до подолання складностей службово-бойової діяльності, уміння управляти своїми емоційно-вольовими процесами.

Таблиця 4

Аналіз виділення компонентів у структурі готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності

Компонент Учений, наукова праця	Перший компонент	Другий компонент	Третій компонент	Четвертий компонент
І. В. Платонов [2, с. 5]	мотиваційни й	загального професійний	емоційно- вольовий	
С. О. Кубіцьки й [3, с. 14]	ціннісно- мотиваційни й	когнітивний	практичний	оцінний
А. С. Сіцінськи й [4, с. 8]	мотиваційни й	когнітивний	операціональні й	емоційно- вольовий
А. В. Галімов [5, с. 18]	ціннісно- орієнтаційни й	інформаційн о-змістовий	діяльнісно- технологічний	узагальнено- прогностични й
Л. О. Матохню к [7, с. 2]	мотиваційно -ціннісний	когнітивний	операційно- діяльнісний	
В. Л. Уліч [9, с. 12]	професійний	поведінковий	морально- психологічний	
М. П. Недбай [10, с. 6]	мотиваційни й	змістовий	процесуальний	
А. В. Балендр [12, с. 8]	мотиваційно -вольовий	пізнавально- операційний	прогностично- творчий	
І. І. Маріонда [13, с. 5]	змістово- цільовий	мотиваційни й	організаційно- діяльнісний	контрольно- регулювальни й
О. О. Старчук [14, с. 6]	особистісно- мотиваційни й	змістово- діяльнісний	оцінно- рефлексивний	

Висновки дослідження перспективи подальших розвідок у даному напрямку. За результатом аналізу наукових праць визначено сутність готовно-

сті майбутнього офіцера запасу до службово-бойової діяльності – особистісне утворення, яке формується шляхом цілеспрямованого педагогічного впливу на формування в громадянина готовності до захисту Вітчизни, до проходження військової служби у військових формуваннях й забезпечує узгодження ним знань про зміст і структуру службово-бойової діяльності та вимог цієї діяльності до стану здоров'я та психологічного стану, сформованих компетентностей службово-бойової діяльності зі сформованими та усвідомленими ним в процесі розвитку можливостями та потребами; а також структуру такої готовності за мотиваційною, функціональною та емоційно-вольовою компонентами.

Список використаної літератури

1. Безносюк О. О. Система модульно-рейтингового контролю успішності студентів (на матеріалах підготовки офіцерів запасу у вищих навчальних закладах) : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.О. Безносюк ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2001. – 22 с.
2. Платонов І. В. Динаміка психологічної готовності майбутніх офіцерів внутрішніх військ до правоохоронної діяльності : автореф. дис... канд. психол. наук: 20.02.02 / І. В. Платонов ; Нац. акад. Прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2001. – 17 с.
3. Кубіцький С. О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / С. О. Кубіцький ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2001. – 20 с.
4. Сіцінський А. С. Формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності засобами інформаційних технологій: автореф. дис... канд. пед. наук: 20.02.02 / А. С. Сіцінський ; Нац. акад. Прикордон. військ України ім. Б.Хмельницького. – Хмельниц., 2002. – 19 с.
5. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом: автореф. дис... д-ра

- пед. наук: 13.00.04 / А. В. Галімов ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2005. – 40 с.
6. Зорій Я. Б. Військово-патріотична підготовка майбутніх офіцерів запасу в умовах навчального процесу вищого навчального закладу: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Я. Б. Зорій ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2005. – 20 с.
 7. Матохнюк Л. О. Формування психологічної готовності майбутніх інженерів-прикордонників до професійної діяльності: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Л. О. Матохнюк ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельниц., 2006. –20 с.
 8. Богданюк О. Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.Д. Богданюк ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельниц., 2007. – 20 с.
 9. Уліч В. Л. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. Л. Уліч ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельниц., 2007. – 20 с.
 10. Недбай М. П. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування технічних засобів у службовій діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / М. П. Недбай ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельниц., 2008. – 20 с.
 11. Сивохоп Е. М. Формування готовності до самопізнання майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фізичної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Е. М. Сивохоп ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2010. – 20 с.
 12. Балендр А. В. Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до вирішення конфліктних ситуацій: автореф. дис. ... канд. пед. наук :

- 13.00.04 / А. В. Балендр ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2011. – 20 с.
13. Маріонда І. І. Професійно-особистісна фізична підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. Маріонда ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2011. – 20 с.
14. Старчук О. О. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. О. Старчук ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2011. – 20 с.
15. Пенькова Н. Є. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності у процесі проведення анти-терористичної операції: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / Н. Є. Пенькова ; Національна академія Національної гвардії України. – Х., 2015. – 12 с.
16. Мул С. А. Психологія готовності офіцера-прикордонника до професійної діяльності: дис. ... докт. психол. наук : 19.00.01 / С. А. Мул ; Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2016. – 539 с.
17. Медвідь М. М. Методологія формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності: дис. ... докт. екон. наук : 08.00.07 / М. М. Медвідь ; Національна академія Національної гвардії України. – Х., 2015. – 584 с.
18. Про військовий обов'язок і військову службу [Електронний ресурс] : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
19. Артюх, В. М. Забезпечення комплектування Збройних Сил України особовим складом: стан, проблеми та напрями удосконалення [Текст] / В. М. Артюх, І. С. Романченко, Ю. А. Гусак // Наука і оборона. – 2010. – № 1. – С. 13–21.

20. Теоретико-методологічні основи забезпечення національної безпеки України : монографія : у 7 т. Т. 4 : Воєнна безпека держави і шляхи її забезпечення / В. Ю. Богданович, І. Ю. Свида, Є. Д. Скулиш ; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. – 464 с.
21. Гавриш, І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності [Текст] : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / І. В. Гавриш; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2006. – 542 с.
22. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ Перун, 2004. – 1440 с.
23. Бевз А. А. Психологічні умови подолання труднощів у педагогічній діяльності викладачем вищого військового навчального закладу : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / А. А. Бевз. – Хмельницький, 2004. – 209 с.
24. Васянович Г. П. Морально-правова відповідальність педагога (теоретико-методологічний аспект) : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Г. П. Васянович. – К., 1997. – 377 с.
25. Демченко А. В. Теоретичні засади формування готовності майбутніх фахівців пожежно-рятувальної служби до виховної роботи у підрозділах / А. В. Демченко // Гуманітарний вісник. – 2012. – № 28. – С. 61–65.
26. Карамушка Л. М. Актуальні напрями організаційного розвитку вищих навчальних закладів / Л. М. Карамушка // Актуальні проблеми психології. – Т. 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. – К. : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, – 2009. – Ч. 23. – Т. 1. – С. 3–9.
27. Касярум К. Реалізація персоніфікованого підходу до формування комунікативної компетенції майбутнього викладача / К. Касярум // Збірник наукових

- праць Уманського державного педагогічного університету. – Умань, 2012. – Ч. 3. – С. 109–116.
28. Кловак Г. Т. Генеза підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах України (к. XIX–XX ст.) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Г. Т. Кловак. – К., 2005. – 40 с.
29. Кондрашова Л. Компетентностно-креативний підхід к організації обучения в высшей школе / Л. Кондрашова // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – Умань, 2011. – Ч. 2. – С. 178–184.
30. Лазарєв М. І. Теоретичні і методичні засади моделювання змісту загальноінженерних дисциплін для технологій навчання студентів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. І. Лазарєв. – Х., 2004. – 37 с.
31. Максименко С. Д. Фахівця потрібно моделювати (наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності) / С. Д. Максименко, О. М. Пелех // Рідна школа. – 1994. – № 3–4. – С. 6–10.
32. Мойсенюк Н. Є. Педагогіка. навч. посіб. / Н. Є. Мойсенюк. – 5-те вид., допов. і перероб. – К., 2007. – 656 с.
33. Москальов М. В. Психологічні умови підготовки майбутніх менеджерів до управління змінами в організації : дис. ... канд. психол. наук / М. В. Москальов. – К., 2009. – 280 с.
34. Непеїна Г. В. Формування готовності студентів-екологів до реалізації стратегії сталого розвитку в професійній діяльності / Г. В. Непеїна // Педагогіка. – 2011. – № 161. – С. 29.
35. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія / О. М. Пехота, А. М. Старєва. – 2-ге вид., допов. та переробл. – Миколаїв : Іліон, 2006. – 272 с.
36. Ягупов, В. В. Педагогіка : [навч. посіб. для студ.] / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.

37. Павлов Я. В. Розвиток готовності до миротворчої діяльності офіцерів МВС України в системі післядипломної освіти : дис. ... кандидата педаг. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Я. В. Павлов ; Національна академія Національної гвардії України. – Х., 2016. – 210 с.